

წმ. მარიამ მაგდალინელის ხატ-სახის ინტერპრეტაციისათვის ქრისტიანულ ტრადიციაში¹

წმ. მარიამ მაგდალინელის პიროვნების მიმართ მართლმადიდებლური და კათოლიკური ეკლესიები დიდი ხნის მანძილზე სხვადასხვაგვარ დამოკიდებულებას გამოხატავდნენ, რისი ტრადიცია ამჟამადაც გრძელდება. ადრეულ შუა საუკუნეებში, ქრისტიანობის გავრცელების პირველ ეტაპზე, ქრისტიანული რელიგია წმ. მარიამ მაგდალინელს მოციქულთა სწორ წმინდა მენელსაცხებლედ დედად აღიარებდა. VI საუკუნიდან მოყოლებული, მისადმი დამოკიდებულება შეიცვალა და ორგვარად გამოვლინდა: 1. ნაწილი მას მიიჩნევდა მრუშ დედაკაცად, 2. ნაწილი მას იმ წმ. მარიამ მაგდალინელად მიიჩნევდა, რომელიც სახარებებში არაერთგზისაა ნახსენები, როგორც იესო ქრისტეს ჭეშმარიტი მიმდევარი და მაცხოვრის აღდგომის პირველი მოწმე. ვფიქრობთ, რომ წმ. მარიამ მაგდალინელის სახის სწორი ინტერპრეტაციისათვის საჭიროა მეტი ყურადღება იმ წყაროებს მიექცეს, რომლებიც ქართულ და უცხო ენებზე საკმაოდ მრავლად მოიძებნება. წმ. მარიამ მაგდალინელისა და მეძავი ქალის სახეები ერთმანეთისაგან მკვეთრად გარჩეულია როგორც თვით ევანგელურ სწავლებებში, ისე მათგან მომდინარე საღვთისმეტყველო ლიტერატურის ყველა ჟანრის თხზულებებში: ჰაგიოგრაფიაში, ჰიმნოგრაფიაში, ჰომილეტიკაში, საერო მწერლობაში.

საგანგებოდ უნდა აღინიშნოს, რომ სავსებით შესაძლებელია სიტყვიერ კულტურაში წმ. მარიამ მაგდალინელისა და მეძავი ქალის სახეთა აღრევის ქრონოლოგიური არეალისათვის თვალის გადავლება. ამ ფაქტის აღნიშვნის აუცილებლობა იმან განაპირობა, რომ მათი ხატ-სახეები გვიანდელი ხანის, კერძოდ წინარენესანსისა და რენესანსის პერიოდის, კათოლიკური ეკლესიების ფრესკებზე საკმაოდ აღრეულია. მეტიც, წმ. მარიამ მაგდალინელის სახე მონანიე ცოდვილ მეძავ ქალადაა მიჩნეული. სწორედ ამიტომ მივიჩნიეთ საჭიროდ საკითხის დე-

¹ ეს არის ვრცელი ნაშრომის შემოკლებული ვერსია.

ტალური შესწავლა და განხილვა შესაბამისი წყაროების საფუძველზე.

უწინარეს ყოვლისა, დავიმოწმებთ წმ. მარიამ მაგდალინელის შესახებ ახალ აღთქმაში არსებულ ცნობებს. ევანგელური მონათხრობით, წმ. მარიამ მაგდალინელი უფალმა შვიდი ეშმაკისგან განკურნა: „ხოლო აღ-რად-დგა განთიად პირველსა მას შაბათსა, ეჩუნა პირველად მარიამს მაგდალინელსა, რომლისაგან განსრულ იყენეს შუდნი ეშმაკნი“ (მარკ. 16, 9); „და დედანი ვინმე, რომელნი განკურნებულ იყენეს სულთაგან არაწმიდათა და უძღურებათა: მარიამ, რომელსა ერქუა მაგდალენელი, რომლისაგან შუდნი ეშმაკნი გასრულ იყენეს“ (ლუკ. 8, 2), რის შემდეგაც მარიამი ყველგან თან ახლდა მაცხოვარს (მარკ. 15, 40; ლუკ. 8, 3), ქრისტესთან ერთად გაიარა გოლგოთის გზა და საკუთარი თვალთ იხილა ჯვარცმაც (მათ. 27, 56 და სხვ.); ქრისტეს საფლავს დადებასაც, დაფლვასაც ესწრებოდა (მათ. 27, 61 და სხვ.), ჯვარცმიდან მესამე დღეს, ქრისტეს ბრწყინვალე აღდგომის დღეს, ცისკარზე, მის აკლდამასთან საკმევლითა და ნელსაცხებლებით მივიდა (მათ. 28, 1; მარკ. 16, 1-8) და აღმდგარი მაცხოვარი პირველმა სწორედ მან იხილა, პირველმა ირწმუნა და პირველმა აუწყა ქრისტეს მოწაფეებს მაცხოვრის სასწაულებრივი აღდგომა (იოან. 20, 11-18). გადაჭრით თქმა იმისა, მაცხოვარმა წმ. მარიამ მაგდალინელისაგან თუ რა ცოდვები განასხა, ზუსტი მონაცემების უქონლობის გამო შეუძლებელია.

კათოლიკური ეკლესიის ტრადიცია წმ. მარიამ მაგდალინელს დიდი ხნის მანძილზე აიგივებდა უსახელო მონანიე ცოდვილთან, რომელმაც სვიმეონ ფარისეველის სახლში იესო ქრისტეს ფეხები ცრემლით დაუღებ, შემდეგ თმით „წარხოცა“ და ბოლოს კი უფალს ფეხებზე ნელსაცხებელი სცხო (ლუკ. 7, 37-38), ასევე – ერთ უსახელო ქალთან, რომელმაც იესოს სვიმეონ კეთროვნის სახლში, ბეთანიაში თავზე ნელსაცხებელი დაასხა (მათ. 26, 6-7, მათ. 14, 3-9), და მარიამთან, ლაზარესა და მართას დასთან (იოან. 12, 1-8). ამას ერთვოდა მრავალრიცხოვანი ლეგენდაც. მოგვიანებით, წმ. მარიამ მაგდალინელის ცხოვრებას დაემატა ზოგიერთი სიუჟეტი ეკლესიის მიერ წმინდანად შერაცხული მონანიე ცოდვილისა და მარიამ მეგვიპტელის (V ს.), ცხოვრებიდან, რამაც წმ. მარიამ მაგდალინელის მეძავ ქალად წარმოდგენას საფუძველი კიდევ უფრო მეტად გაუმყარა.

ევანგელურ თხრობაში იესოს მირონცხების ეპიზოდში მონაწილე სხვადასხვა ქალის (ლუკას მიხედვით, ცოდვილი ქალი, იოანეს მიხედვით – მარიამი ბეთანიიდან) გაიგივება წმ. მარიამ მაგდალინელთან საბოლოოდ რომის პაპის, წმ. გრიგოლ დიდის, „შემოდგომის ქადაგებაში“ აისახა 591 წელს, ხოლო სახარებებში წმ. მარიამ მაგდალინელისა და მარიამ ბეთანიელი საღუნიშნავი ცოდვა მრუშებად, პროსტიტუციად განიმარტა. მისი ამგვარი ინტერპრეტაცია აღორძინების ხანისა და მომდევნო პერიოდის მხატვრობაშიც დამკვიდრდა. წმ. მარიამ მაგდალინელის შესახებ კათოლიკურ წარმოდგენას (მის გაიგივებას ლაზარეს დასა და ლუკას სახარების მომნანიე ცოდვილთან) იზიარებდნენ კათოლიკური ეკლესიის მამები: წმ. ნეტარი ავგუსტინე, წმ. იპოლიტე რომაელი, ნეტარი იერონიმე, ისიდორე სევილიელი, ანსელმ კენტერბერელი, რომის პაპი გრიგოლ დიდი და სხვ.

წმ. მარიამ მაგდალინელის სახის შესახებ გნოსტიკურ-ოკულტურ ლიტერატურაში მესამე, პირველი ორისაგან განსხვავებული წარმოდგენაც წარმოიშვა და ჩამოყალიბდა. ამ გააზრებით ქრისტესა და წმ. მარიამ მაგდალინელის ურთიერთობა როგორც „ღმერთთან ქორწინებითი“ ურთიერთობა განიხილებოდა. სწორედ ეს იდეა იყო გამოთქმული გნოსტიკურ და პოსტგნოსტიკურ ტექსტებში („მარიამის სახარება“, „ფილიპეს სახარება“ და სხვ.), რომლებშიც წმ. მარიამ მაგდალინელი ქრისტეს შესახებ „ჭეშმარიტი ცოდნის“ მატარებელს, მისი მემკვიდრის დედას წარმოადგენდა, მემკვიდრისას, რომელმაც წმინდა გრაღის უდიდესი მცველების რჩეულ დინასტიას დაუდო სათავე (თანამედროვე მსოფლიოში ამ ოკულტური ტრადიციის პოპულარიზაციას ეწევიან, რის მაგალითიცაა დენ ბრაუნის გახმაურებული წიგნი „დავინჩის კოდი“). ამდენად, ოკულტური წარმოდგენებით წმ. მარიამ მაგდალინელის სახეში მიწიერი ქალისა (რომელსაც ვნებიანი სიყვარულით უყვარს „ღმერთი როგორც კაცი“) და წარმართული ქალღმერთის თვისებებია თავმოყრილი და შეზავებული.

წმ. მარიამ მაგდალინელის შესახებ არსებული მრავალრიცხოვანი ლეგენდური მასალა მსოფლიო ხელოვნებაში მდიდრად და აქტუალურად აისახა. მომნანიე ცოდვილის რომანტიკულმა ელფერმა დასავლეთის ლიტერატურისა და ხელოვნების ტრადიციაში წმ. მარიამ მაგდალინელის სახე ძალზე პოპულარული გახადა, რაც როგორც ლიტერატურაში, ასევე –

ფერწერასა და სკულპტურაში აისახა (ეტიენ შვეალიეს, კარავაჯოს, ტიციანის, პერუჯინოს, დონატელოსა და სხვათა ქმნილებებში). დასავლეთის ხელოვნებაში ქრისტეს ფეხთბანვისა და უდაბნოში მარიამის მონანიების სიუჟეტები იყო გავრცელებული. წმინდანის გამოსახულების უცილობელ ატრიბუტებს წარმოადგენდა გრძელი თმები, ნელსაცხებლის ჭურჭელი და თავის ქალა, როგორც ყოველივე მიწიერის ხრწნადობის სიმბოლო.

კათოლიკურმა ეკლესიამ XX საუკუნეში სცადა, გაესწორებინა აღნიშნული შეცდომა და 1969 წლის რეფორმის შემდეგ Novus Ordo-ს კალენდარში წმ. მარიამ მაგდალინელი „მონანიე მრუშ დედაკაცად“ უკვე აღარაა წარმოდგენილი. მიუხედავად ამისა, ხალხის ცნობიერებაში საუკუნეთა მანძილზე ჩამოყალიბებული ტრადიციული შეხედულება (წმ. მარიამ მაგდალინელი – მონანიე მრუში ქალი), რომელიც ხელოვნების მრავალი ნაწარმოების ზეგავლენითაც იყო განმტკიცებული, ძირითადად, უცვლელი დარჩა. ოქსფორდის ლექსიკონშიც კი სიტყვა „მაგდალინას“ „მონანიე მრუშის“ შინაარსი აქვს. საინტერესო ისაა, რომ კათოლიკური ეკლესიის მიერ წმ. მარიამ მაგდალინელის პიროვნების შებღალული სახელი გავრცელდა მართლმადიდებლურ სამყაროშიც, მაგ., პოეზიაში – მ. ცვეტაევა, ბ. პასტერნაკი, საკვირველია, მაგრამ ფაქტია, სასულიერო პირთა შორისაც.

თანამედროვე ქართულ ცნობიერებაშიც, უმეტესწილად, წმ. მარიამ მაგდალინელი მეძავე ქალადაა მიჩნეული. დღესაც კი ქართული მართლმადიდებლური ეკლესიის ამბიონიდან ზოგიერთი მოძღვრის ქადაგებებში ხშირად წმ. მარიამ მაგდალინელი მოიხსენიება მრუშ ქალად, რომელსაც მიეტევა მძიმე ცოდვები. „წმინდანთა ცხოვრების“ III ტომშიც (წმინდანთა... 2001) წმ. მარიამ მაგდალინელის ცოდვათა შორის მრუშებაა აღნიშნული და ზოგჯერ ინტერნეტ სივრცის ქართულ საიტებზეც წმ. მარიამ მაგდალინელის სახელთან მრუშება იხსენიება. ჩვენს გაკვირვებას იწვევს კათოლიკეთა მიერ დაშვებული და დამკვიდრებული ზემოაღნიშნული შეცდომის ჩვენს სინამდვილეში გავრცელება, რადგან საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესია და ქართული ქრისტიანული კულტურა ამ საკითხში ოდითგანვე მართლმადიდებელი კათოლიკე (საყოველთაო) ეკლესიის წეს-კანონებსა და ტრადიციებს მიჰყვება, რასაც მოწმობს ქართულ ორიგინალურ და ნათარგმნ ეგზეგეტიკურ თხზულებებში, ქადაგებებსა და საგალობლებში წმ.

მარიამ მაგდალინელის სახელის ევანგელური თხრობის კვალობაზე წარმოდგენა-განსახიზონება, რაც, კათოლიკეთა შეხედულების საპირისპიროდ, სრულიად დაცლილია ამორალობისაგან და წმ. მარიამ მაგდალინელის პიროვნება სახარების არც ერთ სხვა ქალთან გაიგივებული არაა.

წმ. მარიამ მაგდალინელი წარმოშობით გალიელის ქალაქ მაგდალადან იყო, რომელიც კაპერნაუმთან ახლოს მდებარეობდა. აქედან წარმოდგა მისი ზედწოდებაც. წმ. მარიამი მაცხოვრის მიერ შვიდი ეშმაკეულისაგან განკურნების შემდეგ მისი ამქვეყნიური ცხოვრების პერიოდში, რამდენიმე სხვა კეთილშობილ ქალთან ერთად, მუდმივად მაცხოვარს ახლდა თან და, თავისი შესაძლებლობისამებრ, მათთან ერთად ემსახურებოდა. ევანგელური მონათხრობით, წმ. მარიამ მაგდალინელი მაცხოვრის ჯვარცმას ესწრებოდა, ხოლო როდესაც კვირას, ცისკარზე, მაცხოვრის საფლავთან მისულ წმ. მარიამ მაგდალინელს იესოს საფლავი ცარიელი დაუხვდა, ამის შესახებ მსწრაფლ ამცნო მოწაფეებს და ტირილით ისევ საფლავთან დაბრუნდა; ტირილის დროს საფლავს ჩახედა და იქ ორი ანგელოზი დაინახა, რომელთაც მას ჰკითხეს, თუ რაისათვის ტიროდა იგი. სწორედ ამ დროს გამოეცხადა მაცხოვარი წმ. მარიამ მაგდალინელს და თავისი აღდგომის შესახებ ამცნო. კომენტატორები განმარტავენ, რომ წმ. მარიამ მაგდალინელი სწორედ ტირილის გამო დაჯილდოვდა და პირველს მას ამიტომაც გამოეცხადა მკედრეთით აღმდგარი იესო ქრისტე. პირველს მას ეჩვენა მაცხოვარი. მაცხოვრის სიტყვების თანახმად, წმ. მარიამს ხედა წილად მაცხოვრის მოწაფეებთან მისვლა და მათთვის აღდგომის საიდუმლოს უწყება.

წმ. იოანე ოქროპირი თავის ეგზეგეტიკურ თხზულებებში „თარგმანებად მათეს სახარებისა“ და „თარგმანებად იოანეს სახარებისა“ განმარტავს მაცხოვრის ხილვას წმ. მარიამ მაგდალინელის მიერ. სახარებისეული ეს ეპიზოდები უფრო დეტალურად წმ. იოანე ოქროპირმა განიხილა თხზულებაში „თარგმანებად მათეს სახარებისა“, რომელშიც ოთხივე სახარების შესატყვისი მუხლები სიმბოლური თვალსაზრისითაა გაანალიზებული, ვიდრე მეორე თხზულებაში „თარგმანებად იოანეს სახარებისა“; მათეს სახარების 27-ე თავის 61-ე მუხლის განმარტება ასეთია: „ამათიცა გული მკურვალე იყო და უშიშ. ამისთვისცა განუმორებელ იყვნეს საფლავისაგან და ეძიებდეს ჟამსა მიღებად ნელსაცხებელისა და ცხებად გუამსა

უფლისასა, არამედ ვერ ეძღო, რამეთუ ჯერეთ მცველნი დგეს მუნ და ერი მრავალი იქცეოდა“ (წმ. იოანე ოქროპირი, 1998: 459); წმ. იოანე ოქროპირი წმ. მარიამ მაგდალინელისათვის უწყებას მაცხოვრის აღდგომის შესახებ სიმბოლურად აღიქვამს და ხსნის, რადგან ანგელოზისგან სწორედ წმ. მარიამ მაგდალინელს ეუწყა პირველს ეს სასიხარულო ამბავი. ღვთისმეტყველმა მამამ მაცხოვრის ჯვარცმითა და აღდგომით დაუკავშირა იგი ევას სულიერ განახლებას: „დასჯილი იგი ევა განმართლებულ არს, ექსორია ქმნილი ადამ მოწოდებულ არს, წყევამ იგი განქარვებულ არს, სიკუდილი ძღუელ არს, ეშმაკი დაცემულ არს, მსახურნი მისნი სირცხვლეულ არიან, მბრძოლნი ძღუელ არიან, ჰურიანი მგლოარე არიან, ჯუარი ჩემი ბრწყინავს...“ (წმ. იოანე ოქროპირი, 1998: 471); წმ. მარიამ მაგდალინელისა და მენელსაცხებლე დედების მაცხოვრის საფლავთან მისვლის დროის შესახებ სახარებებში განსხვავებული ვერსიებია წარმოდგენილი. წმ. იოანე ოქროპირმა ამ ეპიზოდების განხილვისას თითოეულის რაობა და არსი განსაზღვრა, თითოეულ მათგანს კომენტარი გაუკეთა: „რამეთუ არა ერთგზის ოდენ მოვიდეს, არამედ მრავალგზის, და თითოეულმა მახარებელმან სხუად და სხუად მოსლვად მათი აღწერა და გამოაცხადა; რამეთუ ვითარცა ვთქუ, მენელსაცხებლენი იგი რავდენგზისცა მოვიდეს საფლავად, ესმა ანგელოზთაგან, ვითარმედ: „აღდგა ქრისტე, არა არს აქა“; აღსანიშნავია, რომ არც ანგელოზს დაუსახელებია ზუსტად, თუ რომელ ჟამს აღდგა მაცხოვარი. მისივე სიტყვით, ეს ჟამი იცის „აღდგომილმან მხოლოდშობილმან ძემან ღმრთისამან“. როდესაც მათეს სიტყვებს (28, 1) განმარტავს, წმ. იოანე ოქროპირი აღნიშნავს: „გუაუწყებს, ვითარმედ ანგელოზი გარდამოვდა ზეცით და გარდააგორვა ლოდი იგი კარისა მისგან საფლავისა, და პოვა უფალი აღდგომილი, და მცველნი იგი შეაძრწუნნა, ხოლო დედათა ახარა აღდგომად და აუწყა, ვითარმედ პირველ ზეცით გარდამოსლვისა ანგელოზისა მის აღდგა უფალი საფლავისა მისგან დაბეჭდულისა, ვითარცა-იგი მოწაფეთაცა წარმოუდგა ბჭეთა ხშულთა“ (წმ. იოანე ოქროპირი, 1998: 473). უფლის აღდგომის ჟამს იქ არავინ იყო, მხოლოდ მისი აღდგომის უმაღლ „მოვიდეს მარიამ მაგდანელი და სხუად იგი მარიამ საფლავად და იხილეს ზემოკსენებული იგი ანგელოზი მჯდომარე ლოდსა ზედა“ (წმ. იოანე ოქროპირი, 1998: 474). „სხუად მარიამ“, წმ. იოანე ოქროპირის განმარტებით, ყოვლადწმიდა

ღვთისმშობელია, ხოლო წმ. მარიამ მაგდალინელის შესახებ აღნიშნავს: „მარიამ მაგდანელი მივიდოდა რაე წმიდისა ღმრთისმშობელისა თანა, განკურვებულ იყო კაცობრივითა გულისსიტყვთა, და ვითარცა პეტრე, გამოიყვანა რაე ანგელოზმან საპყრობილით და წარვლეს ბჭე ქალაქისაჲ, მუნამდე ვერ იცოდა, თუ ჭეშმარიტ არს ხილვაჲ იგი, ეგრეთვე მაგდანელი ჰგონებდა თუ ნუჟკუე ჩუენებაჲ იყო საქმე იგი, შეორგულდა და კუალად მიიქცა საფლავად, „ერთსა მას შაბათსა განთიად, ვიდრე ბნელდა იყო“ (ი. 20, 1); და ამას მოსლვასა იტყვს იოვანე“ (წმ. იოანე ოქროპირი, 1998: 473).

წმ. იოანე ოქროპირი შეეხო წმ. თომა მოციქულის ურწმუნობას და მაცხოვრის მიერ მისთვის შენდობას, ასევე, მსგავს ეპიზოდად მიიჩნია წმ. მარიამ მაგდალინელის გაკვირვება მაცხოვრის აღდგომის თაობაზე და აქაც აღნიშნა, რომ მასაც შეუნდო ღმერთმა: „ეგრეთვე სახედ მაგდანელსაცა შეუნდო განკურვებისაგან შეორგულებად, რაჲთა უმეტესითა გამოძიებითა მისითა უმეტესად გამოცხადნეს აღდგომისა იგი საკურვლებად. ამით უკუე ესევითარითა გულისსიტყვთა მოიქცა მაგდანელი საფლავად, და იხილა ღოდი იგი აღებული კარისა მისგან საფლავისა, ხოლო ანგელოზი არღარა იხილა მჯდომარე მას ზედა ვითარცა პირველ. მაშინ უმეტესად დაამტკიცა გულისსიტყუად თვისი და შეჰრაცხა პირველი იგი ხილვაჲ უცნებად“ (წმ. იოანე ოქროპირი, 1998: 473). მას ეგონა, რომ ებრაელებმა აიღეს მისი გვამი და წაიღეს. წმ. მარიამ მაგდალინელმა სწორედ ეს ამცნო პეტრესა და იოვანეს, რომლებმაც იხილეს ტილო და სუღარა, რის შემდეგაც ისინი რწმენით აღვსილნი წავიდნენ, ხოლო წმ. მარიამ მაგდალინელი „დაშთა ადგილობანს, საფლავსა მას თანა დიდებულსა, და ტიროდა, რამეთუ ჯერეთ იჭუეულ იყო აღდგომისათუს, განგებულებით, რაჲთამცა თვისითა თუალითა იხილა უფალი“ (წმ. იოანე ოქროპირი, 1998: 473). ამის შემდეგ იხილა ორი ანგელოზი და მათი კითხვის შემდეგ უკვე ირწმუნა იესოს აღდგომა: „გამოჩნდა უფალი. იხილეს ანგელოზთა მათ და მოწიწებით შეშინდეს. იხილა დედაკაცმან მან სახე იგი მოწიწებისა მათისაჲ და მიიქცა გარე ხილვად, თუ რაჲსათუს განკურდეს იგინი, „და იხილა იესუ გარე მდგომარე“. გარნა ანგელოზთა სსჯთა სახითა – დიდებისაჲთა ეჩუენა, და განაკურნა, ხოლო დედაკაცსა მას ესრეთ, რაჲთა არა განცუბრდეს“ (წმ. იოანე ოქროპირი, 1998: 473).

საინტერესოა ის განსხვავებები, რაც ოთხ კანონიკურ სახარებას შორის შეინიშნება და რაზეც წმ. იოანე ოქროპირმა ვრცელი კომენტარი გააკეთა. მათესთან წმ. მარიამ მაგდალინელს და სხვა მარიამს ვხვდებით; მარკოზთან წმ. მარიამ მაგდალინელთან ერთად დასახელებულნი არიან იოჰანა, მარიამნი, სალომე; ლუკა მარიამთან ერთად მარიამ იაკობისსა, იოჰანას და სხვებსაც ახსენებს; იოანე მახარებელი – მხოლოდ წმ. მარიამ მაგდალინელს. წმ. იოანე ოქროპირი ამას იმით ხსნის, რომ თითოეულმა მახარებელმა საფლავთან დედათა სხვადასხვა დროს მისვლა აღწერა, მენელსაცხებლუ დედათა ვინაობა და რაოდენობაც ამიტომაა განსხვავებული. მენელსაცხებლუ დედათა წვლილი წმ. იოანე ოქროპირის კომენტარებში იმ მხრივაც ჩანს, რომ მათ მღვდელთმთავრებსაც ამცნეს მაცხოვრის აღდგომის ამბავი და უსაყვედურეს მისი ჯვარცმა. თუმცა, მათ არ დაიჯერეს და გვამი მოპარულად მიიჩნიეს, რაზეც წმ. იოანე ოქროპირი მჭევრმეტყველურად განაცხადებს: „მ, დიდ სიბრმე ჰურიათაჲ! სამართლად იტყოდეს, ვითარმედ: იყოს უკუანადსკნელი საცთური უძვრეს პირველისა“ (მათე, 27, 64) (წმ. იოანე ოქროპირი, 1998: 473). მისი შემაჯამებელი სიტყვები ასეთია: „ჰეშმარიტად უძვრესი პირველისა შეემთხვა მათ საცთური, რომელ ესე ვითარსა მას განცხადებულსა სასწაულსა ზედა არა ინებეს მოქცევაჲ სინანულად, არამედ ენება დაფარვაჲ აღდგომისა უფლისაჲ და შეჰმზადებდეს საკიცხელთა სიტყუათა“ (წმ. იოანე ოქროპირი, 1998: 473).

წმ. იოანე ოქროპირი იოანე ღვთისმეტყველის//მახარებლის მიერ გადმოცემულ ეპიზოდსაც უკეთებს კომენტარს და წმ. მარიამ მაგდალინელის მიერ ცარიელი საფლავის ხილვას განმარტავს, მას სახისმეტყველებითი თვალსაზრისით აფასებს: „ერთსა მას შაბათსა, რომელ არს კურიაკჳ, მოვიდა იგი, ხოლო იესუ აღდგა, იღვა რაჲ ლოდი ზედა საფლავსა, და ბეჭედნი იყვნეს მას ზედა, და ვინათგან ჯერ-იყო, რათამცა სხუათაცა ყოველთა იხილეს იგი. შემდგომად აღდგომისა აღელო ლოდი იგი, რომლისათუს გარდაკდა რაჲ შაბათი, მოვიდა მუნ მარიამ, რამეთუ ფრიადი მოსწრაფებაჲ აქუნდა უფლისათუს, და იხილა რაჲ აღებული ლოდი, მირბიოდა თხრობად მოწაფეთა, რათამცა ცან, თუ სადა არს გუამი მისი. რამეთუ ამისთუს თქუა, ვითარმედ: „აღიდეს უფალი ჩემი საფლავისაგან და არა უწყი, სადა დადვეს იგი“ (იოანე, 20, 20-

21). ჰხედავა, რამეთუ არარაჲ იცოდა მან ჯერეთ დამტკიცებულად აღდგომისათვის? რამეთუ ჰგონებდა იგი ცვალებასა სხუად ადგილად, ამისთვისცა წარვიდა და ჰრქუა მოწაფეთა...“ (წმ. იოანე ოქროპირი, 1993: 314). როდესაც მაცხოვარმა მტირალ წმ. მარიამ მაგდალინელს პირველს მიმართა, რატომ ტიროდა იგი ან ვის ეძიებდა, მან მისი ხმა ვერ შეიცნო, როგორც ჩანს, იმიტომ ვერ იცნო, რომ მთელი მისი ყურადღება ცარიელი საფლავეისაკენ იყო მიმართული, რომელშიც თავისი საყვარელი მასწავლებლის, მოძღვრის გვამი ეგულუბოდა და ვერ იპოვა, ხოლო ის, ვინც მას ამ სიტყვებით მიმართა, მევენახედ აღიქვა. მაგრამ როდესაც მისმა საყვარელმა მოძღვარმა მას სიყვარულით სახელდებით მიმართა: „**მარია!**“ წმ. მარიამ მაგდალინელმა მყისვე იცნო მოძღვრის ხმა და ერთდროულად შეიპყრო განცვიფრების გრძნობამ და კეთილი ამბის უწყებით გამოწვეულმა მადლიერებამ, იგი მის ფეხებს მიეახლა და გახარებულმა შესძახა: „**მოძღვარ!**“ მაგრამ უფალმა იგი შეაჩერა, რათა არ შეხებოდა მას, რადგან იგი მამასთან ჯერ კიდევ არ იყო და უბრძანა, მოწაფეებთან წასულიყო და მათთვის იესო ქრისტეს აღდგომა ემცნო. ასეთია ევანგელური მონათხრობი და წმინდა მამათა განმარტება მაცხოვრის აღდგომის, მის საფლავეთან მისული მენელსაცხებლე დედების შესახებ, რომელთაგან წმ. მარიამ მაგდალინელია გამორჩეული.

წმ. მარიამ მაგდალინელის სახე ქართულ საღვთისმეტყველო ლიტერატურაში ხშირად გვხვდება და იგი უმეტესად დატვირთულია ჰიპოლიტური ფუნქციით. საგანგებო მსჯელობის საგანია „მოქცევაჲ ქართლისაჲს“ სხვადასხვა რედაქციაში წმ. ნინოს მიმართება წმ. მარიამ მაგდალინელთან, მენელსაცხებლე დედებთან და მასთან დაკავშირებული პრობლემატიკა. იგი ჩნდება სვეტი-ცხოვლის აღმართვისა და ტაძრის აშენების ეპიზოდში. საკითხის კვლევისას სახისმეტყველებით ღირებულებას იძენსღვთის სახლის ადგილის განსაზღვრის შესახებ მირიანის რჩევა წმ. ნინოსთვის, ეკლესია იქ ააგოს, „სადაც მეფეთა გონებაჲ მტკიცე არს“ (ძეგლები, 1963/1964: 137).

როდესაც წმ. ნინო და თორმეტი დედა ეკლესიისთვის მომზადებული საფუძელის ადგილას იმყოფებოდნენ, მაგრამ ცხოველი სვეტის აღმართვა გაჭირდა, წმ. ნინო გოღებდა და ცრემლებს ღვრიდა, – აღნიშნავს „მოქცევაჲს“ ავტორი, – და ამ ერთი ფრაზით მინიშნებულია მგლოვიარე ქალწულის სულიე-

რი მდგომარეობა, ახლადმოქცეულთა რწმენის შეურყეველობისათვის ზრუნვა. მოკვეთილ სვეტთან დარჩენილ დედებს შუაღამისას ორი ხილვა მოევლინათ: პირველი ხილვისას წარმოიქცა არმაზ-ზადენის მთები, მტკვარმა „გარდმოხეთქა“ და წაიღო ქალაქი, არაგვი კი ციხის ზემოთ „გარდამოვდა“, საშინელი ხმა და გრგვინვა იყო. წმ. ნინომ შეშინებულ დედებს განუმარტა, რომ არაფერი შეცვლილა, რომ „მთანი ჰგიან და წყალნი იგი მუნვე დიან“ (ძეგლები, 1963/1964: 139), რომ არმაზ-ზადენის მთათა რღვევა ქართლში ურწმუნობის მთათა ნგრევას მოასწავებს. წმ. ნინოსა და ათორმეტ დედათა პირველ ხილვას მოჰყვა მეორე ხილვა – გათენებისას ლეწვისა და ყივილის ხმით შეიჭრა მცხეთაში სპარსთა ლაშქარი, დალეწა ქალაქის სამივე კარი, სისხლითა და ცხედრებით „ადივსო ყოველი ადგილი“ (ძეგლები, 1963/1964: 140). წმ. ნინო უშიშრად წარდგა სპარსთა ლაშქრის წინაშე და ისინი ჩრდილოეთის მხარეს, კედარის მთებში გაგზავნა, რადგან „აქა მოვიდა იგი, რომელსა თქუენ ევლტოდეთ“ (ძეგლები, 1963/1964: 140), იქაურობას ჯვარი გადასწერა და ყოველივე გაქრა. გათენებისას ნათლით შემოსილი ჭაბუკი მოევლინათ, რომელმაც წმ. ნინოს სამი სიტყვა უთხრა, შემდეგ კი სვეტი ცად აღმაღლდა.

ჩვენი აზრით, სამეფო ბაღში, „სამოთხეში“ სვეტის „ვერ აღმართების“ შემდგომ წმ. ნინოსა და ათორმეტ დედათა მაყვლოვანში დარჩენას სიმბოლური დატვირთვა აქვს. წმ. ნინო და ათორმეტნი დედანი გარკვეულწილად ქრისტესა და 12 მოციქულის რემინისცენციას აღძრავენ, მით უფრო, რომ ხილვა-ზმანებები კაბადოკიელი ქალწულის მიერ დედათათვის იგავურად განიმარტება, ქრისტესაგან მოწაფეთათვის იგავის „გადმოთარგმანების“ მსგავსად. ისიც გასათვალისწინებელია, რომ ღვთის სახლი 12 მოციქულის სახელზე შენდება. რ. სირაძის აზრით, „იქვე არის არაეკანგელური, თუმცა იკონოგრაფიული ტრადიციებით დამკვიდრებული წარმოდგენა, რომ ამადლების კომპოზიციაში გამოისახოს მლოცველი ღვთისმშობელი („ორანტა“). სწორედ მის ადგილს აქ იჭერს წმ. ნინო. ეკანგელური წარმოდგენით კი ადღგომის პირველმოწამენი იყვნენ მენელსაცხებლე ქალები, რაიც ერთგვარად აქაცაა არეკლილი“ (სირაძე, 1987: 120).

ზემოაღნიშნულ ხილვა-ჩვენებებში წმ. ნინოს, ათორმეტ დედასა და მენელსაცხებლე დედებთან დაკავშირებულ ეპიზოდთა შორის სიმბოლურ მიმართებას უთუოდ შევნიშნავთ.

სახარებისეული თხრობის მიხედვით, წმ. მარიამ მაგდალინელი და კეთილმორწმუნე დედები ესწრებოდნენ ქრისტეს ჯვარცმას („ხოლო დგეს ჯუარსა მას თანა იესოჲსა დედაჲ მისი და დაჲ დედისა მისისაჲ, მარიამ კლეოპადისი, და მარიამ მაგდალენელი“ – ი. 19, 25), კვირის პირველ დღეს კი ნელსაცხებლებით მივიდნენ მის სამარხთან; სწორედ მათ, – იოანე მახარებლის მიხედვით, მხოლოდ წმ. მარიამ მაგდალინელმა, – იესოს საფლავთან იხილეს უფლის ანგელოზი (მარკ. – ჭაბუკი, ლუკ. – ორი კაცი, იოან. – ორი ანგელოზი) და ჯვარცმულის აღდგომა ეხარათ; აღმდგარი უფალი პირველებმა მათ იხილეს, მათესა და იოანეს მიხედვით კი – წმ. მარიამ მაგდალინელმა, და ეს სასიხარულო ამბავი მის მოწაფეებს აუწყეს.

„წმ. ნინოს ცხოვრებაში“ სვეტი-ცხოველის აღმართვასთან დაკავშირებული მოვლენები სახარების ზემოაღნიშნული ეპიზოდების ზუსტი ანალოგი არაა, მაგრამ სიმბოლური თვალთახედვით შესაძლოა საერთო რეალიების დაძებნა. იესოს საფლავთან მისულ წმ. მარიამ მაგდალინელისა და დედათა მსგავსად, წმ. ნინო და დედები რჩებიან მოკვეთილ, მაგრამ ვერ „აღმდგარ“ ცხოველმყოფელ სვეტთან; წმ. მარიამ მაგდალინელის შესატყვისად, რომელიც „დგა გარეშე საფლავსა მას თანა და ტიროდა“ (ი. 20, 11), წმ. ნინო „გოდებდა და დაადენდა ცრემლთა სუეტსა მას ზედა“ (ძეგლები, 1963/1964: 139); სვეტი-ცხოველი კი უფლის კეართის საფლავს ემყარება, რაც მაცხოვრის საფლავს გულისხმობს და სიმბოლურად უფლის აღდგომის მიმანიშნებელია. მენელსაცხებლე დედათა მსგავსად, მხოლოდ წმ. ნინოსა და დედებს ეუწყათ ღვთის სიტყვა – ორი ხილვა-ზმანება; სწორედ მათ იხილეს სასწაული – სვეტს „ზედა-მოადგა ჭაბუკი ერთი ყოლადვე ნათლითა შემოსილი, და მოებლარდნა ცეცხლის სახედ ზეწარი“ (ძეგლები, 1963/1964: 141) (შდრ. მ. 28, 3 – „ხოლო იყო ხილვაჲ მისი, ვითარცა ელვაჲ და სამოსელი მისი სპეტაკ ვითარცა თოვლი“). ნიკოლოზ გულაბერისძის „საკითხავიც“ ამასთანავე გვაუწყებს, რომ სვეტი-ცხოველი აღმართა მაცხოვარმა: „სუეტო წმიდაო ცხოველო, ცხოველს მყოფელო, რომელი ნათელმან უსაზღვრომან ნათელ მფლობელმან ძემან ღუთისამან ნათლად ელვარედ და სუეტად ცხოველად აღმართა ნათელ მყოფელად გულებსა ქართველთა ერისა“ (გულაბერისძე, 2007: 58). რ. სირაძე აღნიშნავს, რომ „ამ ნათელმოსილი ჭაბუკის სახეში ზეციური „სასიძოს“ სახე ჩანს (აქვე შემოდის სიმბოლიკა:

ქალწული ნინო – ზეციური სასძლო). სამოთხე ასპარეზია სულიერი ქორწინებისა“ (სირაძე, 1987: 121).

და როგორც აღმდგარმა იესომ მიმართა წმ. მარიამ მაგდალინელს, „ყოლადვე ნათლით შემოსილმა“ ჭაბუკმა „არქუნა სამნი რადმე სიტყუანი ნეტარსა ნინოს“ (ძეგლები, 1963/1964: 141) და აღმართა სვეტი-ცხოველი, „...და ახედვიდა ყოველი კაცი სვეტსა მას, ვითარცა ძალსა ღმრთისასა“ (ძეგლები, 1963/1964: 160). უფლის აღდგომის მახარებელ მენელსაცხებლუ დედათა მსგავსად, წმ. ნინოსა და ათორმეტ დედას უნდა ეხარებინათ მირიან მეფისა და ქართლის ერისათვის სვეტი-ცხოველის სასწაული. მირიანმა „იხილა მუნ ნათელი, ვითარცა ელვად ზეცადმდე აღწევნული სამოთხესა მას შინა. იწყო სრბად, მკვრცხლ მოსვლად, და ყოველისა ერისა სიმრავლმ მის თანა“ (ძეგლები, 1963/1964: 142); აღესრულა შემდგომი სასწაულიც – სვეტი ხელშეუხებლად დაეშვა და დაადგა თავის სადგომელს, „... დამოსდიოდეს მდინარენი ცრემლთანი მეფესა და მთავართა და ყოველსა ერსა სულ-თქუმითა სულისა მათისადათა, და ადიდებდეს ღმერთსა და ჰნატრიდეს ნეტარსა ნინოს“ (ძეგლები, 1963/1964: 142).

სიკვდილის წინ დაწერილ წიგნში მირიან მეფე სვეტის აღმართებაზე საუბრობს, რაც წმ. ნინოსა და დედათა ხილვას ემყარება: „ღმერთმან მაღალმან მოავლინა ერთი მსახურთა მისთაგანი და წამის-ყოფითა მისითა ქუეყანით ცად აღიწია“ (ძეგლები, 1963/1964: 161). „ცად აღწევნული“ და თავის „ხარისხზე“ დაფუძნებული სვეტი (რომელიც, შესაძლოა, ძველი და ახალი აღთქმის კავშირს გამოხატავდეს) მიწიერების ზეციერებასთან დამაკავშირებელი სახე-იდეაა. მცხეთის „სამოთხეში“ ცხოველმყოფელი სვეტის აღმართვის აღდგომის იდეასთან მიმართებას, მენელსაცხებლუ დედათა მსგავსად, წმ. ნინოსა და დედათა მახარებლებად წარმოდგენას თვალსაჩინოს ხდის მირიან მეფის სიტყვები, რომ წმ. ნინომ „აღასრულა ყოველივე მცნებად ღმრთისად და სწავლად წმიდისა მის დედის ძმისა მისისა, მამისა ჩუენისა პატრიარქისადა“ (ძეგლები, 1963/1964: 161); ქართლში წამოსვლის წინ იერუსალიმის პატრიარქი ლოცავს ნინოს და ევედრება ღმერთს, რომ დაიფაროს, „რადთა [ნინომ] ახაროს აღდგომად შენი“ (ძეგლები, 1963/1964: 114). ზემოაღნიშნული მიმართების სისწორეს კი ადასტურებს წმ. ნინოს მონათხრობი თავისი ცხოვრების შესახებ, როდესაც ის იხსენებს, როგორ ემშვიდობება და მოძღვრავს მას იორდანისკენ მიმა-

ვალი მამა: „შენ მაგდალენისა მარიამის შური აღიღე სიყუარულისათვის ქრისტესისა და დათა მათ ლაზარესითა, და თუ შენ ესრეთ გეშინოდის მისა, ვითარცა მათ, მან ეგრეთ მოგცეს ყოველი, რადცა სთხოვო მას, ოდეს რად გინდეს მისგან“ (ძეგლები, 1963/1964: 110). ეს არაა შემთხვევითი, რადგან წმ. ნინოს სიწმინდე, სიწრფელე, სულიერი ამაღლებულობა წმ. მარიამ მაგდალენელის სიწმინდესა და სულიერ ამაღლებულობასთანაა გატოლებული. წმ. ნინოს შემდგომი ქმედება – ქართლში ქრისტიანობის სახელმწიფო რელიგიად ქცევა – ყოველადწმიდა მარიამ ღვთისმშობლისა და წმ. მარიამ მაგდალენელის ხატმეტყველებითა და სახეობრივი სიმბოლიკითაა წარმართული. წმ. მარიამ მაგდალენელი და წმ. ნინო იმითაც ემსგავსებიან ერთმანეთს, რომ საღვთისმეტყველო ლიტერატურაში ისინი მოციქულთა სწორებად მიიჩნევიან. წმ. ნინომ მამის დამოძღვრა აღასრულა და ქრისტეს სიყვარულით აღსავსე სულით ქართლს ექმნა მოძღვრად, დედოფლად, „შესავედრებელ ყოველთა“. აღსანიშნავია, რომ წმ. ნინო სიკვდილის წინ მასთან მისულებს ასე მიმართავს: „ასულნო სარწმუნოვებისანო, მახლობელნო ღმრთისანო, დედოფალნო ჩემნო“ (ძეგლები, 1963/1964: 105).

წმ. მარიამ მაგდალენელის, კეთილმორწმუნე დედების და წმ. ნინოს სახეთა ურთიერთმიმართებას განსაზღვრავს ფარავნის ტბაზე კაბადოკიელი ქალწულისათვის ღვთისაგან ბოძებული ათი სიტყვაც (დეკალოგი), რომელიც „დაწერილი იყო ჰრომაელებრ და დაბეჭდული იყო იესუდსი“ (ძეგლები, 1963/1964: 116). ამ ათი სიტყვიდან – ერთი ლაზარეს დას, მარიამს უკავშირდება – მეშვიდე სიტყვა გვამცნობს უფლის სიყვარულს მარიამისადმი: „ფრიად უყვარდა მარიამ უფალსა, რამეთუ მარადის ისმენნ მისსა სიბრძნესა ჭეშმარიტსა“ (11 ძეგლები, 1963/1964: 7); მეცხრე სიტყვაში კი იესოს მიმართავს წმ. მარიამ მაგდალენელისადმი: „რქუა მარიამ მაგდალენელსა იესუ: „წარვედ, დედაკაცო, და ახარე ძმათა ჩემთა“ (ძეგლები, 1963/1964: 117). ეს დეკალოგი წარმართულ ქართლში ქრისტიანობის „ნათლის გამობრწყინებას“ გვაუწყებს და წმ. ნინოს მოციქულებრივ ღვაწლს ამოწმებს. აქ წარმოდგენილი მცნებები წმ. ნინოს მისიას განსაზღვრავს; იგი ერთგვარი გზისმკვლევეა მოციქულთა სწორი ნინოს სახე-ხატისა. აქედან გამომდინარე, ზემოთ მოხმობილი ორი სიტყვა წმ. ნინოს მიემართება ვითარცა წმ. მარიამ მაგდალენელისა, რომელიც მო-

ციქულთა სწორადაა მიჩნეული¹, და ლაზარეს დის, მარიამის სულიერ დასა და მემკვიდრეს. სწორედ წმ. ნინო გამოარჩია უფალმა, რამეთუ მის სიყვარულსა და სიბრძნეს მიჰყვებოდა სიყრმიდანვე, წმ. ნინოს უნდა ეხარებინა ქართველთათვის „მიახლება ღმრთისა“, რომ „გამობრწყინდა ნათელი სამხრისა და მზე სიმართლისა“.

თხზულებიდან ირკვევა, რომ წმ. ნინოსა და ათორმეტ დედათა მისიას სიმბოლურად აგრძელებენ დედოფალი და „დედანი იგი მთავარნი“, რომლებიც არ განეშორებიან სვეტიცხოველსა და პატიოსან ჯვარს: „ხოლო დედოფალი და სხუანი იგი მთავარნი დედანი არასადა განეშორებოდეს ეკლესიასა სუეტისა მის ცხოველისასა და ნათლისასა, რამეთუ ხედვიდეს სასწაულთა და კურნებათა მიუთხრობელთა“ (ძეგლები, 1963/1964: 152).

ყოველივე ზემოაღნიშნულის საფუძველზე ცხადი ხდება სიმბოლური მიმართება, ერთი მხრივ, წმ. მარიამ მაგდალინელსა და მართლმორწმუნე დედებს, მეორე მხრივ, წმ. ნინოსა და ათორმეტ დედასთან დაკავშირებულ რეალიებთან. იესოს ჯვარცმის, მისი საფლავის, ანგელოზის ხილვის, მენელსაცხებლე დედებისაგან უფლის აღდგომისა და გამოცხადების ხილვის, მათ მიმართ უფლის სიტყვა-მიმართვის, მოწაფეთათვის ხარების ანარეკლი იხილვება უფლის კვართზე (საფლავეზე) დაყრდნობილი სვეტიცხოველის მოკვეთის, „ვერადმართების“, საყოველთაო მწუხარების, კეთილმორწმუნე დედების ქმედებების, უფლის სიტყვის – ხილვა-ჩვენებების, ნათელმოსილი ჭაბუკის მოვლინების და წმ. ნინოსადმი სიტყვა-უწყების, სვეტის „აღდგომისა“ და სასწაულის ხარების ეპიზოდებში; მცხეთის, მეორე იერუსალიმის „სამოთხეში“, მაცველოვანში აღსრულებულ სვეტიცხოველის სასწაულსა და მასთან დაკავშირებულ სიმბოლოებში, სვეტიცხოველის სახელდებაში ჰიპოდიმურ-პარადიმული შინაარსი ამოიკითხება.

უადრესად მნიშვნელოვანიაის საგალობლები, რომლებშიც მითითებულია, თუ როგორ ნახა წმ. მარიამ მაგდალინელმა

¹ XI საუკუნიდან ქართულ ჰაგიოგრაფიასა და ჰიმნოგრაფიაში წმ. ნინოს მოციქულთა სწორად და მოციქულად მოხსენიების ტრადიცია დამკვიდრდა, კერძოდ, არსენ ბერის, ნიკოლოზ გულაბერისძის, არსენ ბულმაისიძის თხზულებებში წმ. ნინო მოციქულთა სწორად და მოციქულად იხსენიება.

მაცხოვრის ცარიელი საფლავი; პირველი სწორედ ის იყო, ვინც ეს იხილა; კერძოდ, წმ. მარიამ მაგდალინელის ხატ-სახე, წმინდა მენელსაცხებლემ დედებთან ერთად, წარმოიჩინა უძველეს იადგარში მოთავსებულ საგალობლებში, რომლებიც ქართულენოვან საგალობელთა უძველეს ფენას იხასიან.

აღდგომის საგალობლებში დიდი ადგილი ეთმობა და ხშირად მიეთითება მაცხოვრის საფლავთან მენელსაცხებლემ დედათა მისვლა, რომელთა სახელები ყოველთვის არაა დასახელებული (მეტრეველი, 1980: 380-381, 392, 396-397, 405, 407, 409, 432, 436, 456-457, 473, 508 და სხვ.): „**დედანი**, რომელნი ჯუარცუმამდევე შეუდგეს, რომელნი ჯუარსცუმასაცა თანა იყვნეს, მსოუად მოვიდეს საფლავად, რადთა იხილონ აღგომად უფლისად“ (მეტრეველი, 1980: 437). „ცისკარსა მოვიდეს **დედანი ნელსაცხებლითა** საფლავად და არა გპოვეს შენ, და ახარა მათ ანგელოზმან აღგომად შენი, ქრისტე“ (მეტრეველი, 1980: 380). ერთ სინურ (Sin.18) ხელნაწერში არის ვარიანტი „სხუად დედანი ნელსაცხებლითა“. ორივე საგალობელში ევანგელური მონათხრობის კვალობაზე დეტალურადაა აღწერილი, თუ როგორ მივიდნენ მენელსაცხებლემ დედები საფლავთან და იგი ცარიელი დაუხვდათ, ხოლო მარიამს, ზოგან კი – ყველა მენელსაცხებლემ დედას, მაცხოვრის აღდგომა ანგელოზისაგან ეუწყა.

საგალობელთა ნაწილში კი გამოყოფილია წმ. მარიამ მაგდალინელის სახელი და იგი სახელით მოიხსენიება: „აღგა მკუდრეთით დამბადებელი და გამოუნდა **მარიამს** საფლავსა თანა, ხოლო მოწაფეთა – შემდგომად“ (მეტრეველი, 1980: 411); „ორნი ანგელოზნი, რომელნი სხდეს საფლავსა თანა, მიაგებეს ხარებად და ნუგეშინის-ცემად **დედათა მათ** და ჰრქუეს: გიხაროდენ, უფალი ადგა მკუდრეთით და ცხორებად საუკუნოდ სოფელსა მოანიჭა. სიხარულითა აღივსნეს ყოველნი, რომელთა აღგომისა შენისა ძალი ეუწყა. **მარიამ** რად **მაგდანელი** საფლავად მივიდა, იხილა ანგელოზი, ღოდსა ზედა მჯდომარს სამოსლითა ბრწყინვალითა, და იტყოდა: რადსა ეძიებთ ცხოველსა მას მკუდართა თანა? არა არს აქა, არამედ აღდგა, ვითარცა თქუა, წინა გიძღვს თქუენ გალილუად“ (მეტრეველი, 1980: 415);

„რომელი საფლავსა დაიდევ და დასისაგან დაებეჭდე, ყოლად ძლიერებით ასდევ მესამესა დღესა, **მარიამ** საფლავსა

თანა ტიროდა ცრემლითა, ანგელოზი უღაღადებდა: ნულარა ხარ შენ მწუხარე, აღღვა უფალი.

რომელმან მიეც მადლი წმიდათა მათ დედათა, რომელნი ღირს იქმნეს მისლვად ღმრთივ შემწყნარებელთა საფლავსა შენსა. ანგელოზმან აუწყა ადგომისა შენისა ძალი, ქრისტე, იხილეს ადგომად უფლისად და ახარეს წმიდათა მოციქულთა“ (მეტრეველი, 1980: 491-492).

„ღვა **მარიამ** საფლავსა თანა, ტიროდა, ცთომასა მას ევაფსსა ცრემლითა განსწმედლა... აიმსთო მარიამ ხილვად დაბეჭდულსა მას საფლავსა, ნელსაცხებლითა და ცრემლითა ეძიებდა გუამსა შენსა, მაცხოვარ. ეტყოდა უფალი **მაგდალელსა მარიამს**: დედაკაცო, რაფსა სტირ, ანუ ვის ეძიებ? მიიქცა მარიამ, იხილა რად უფალი, ფერკთა მისთა შეუვრდა, ღაღადებით იტყოდა: დიდებად ადგომასა შენსა, მაცხოვარ. მსთუად მოიღეს ნელსაცხებელი საფლავად წმიდათა მათ დედათა. მიეწიფნეს კურთხეფასა უფლისასა, ჩუენცა ადგომად გუახარეს. ასდევ და ახარე მოციქულთა, ჩუენცა, მცსნელო, შეგვწყაღენ... **ნელსაცხებლის მიმღებელნი დედანი**, წადიერებისაგან მისრულნი საფლავსა შენსა, მაცხოვარ, გეძიებდეს ადგომილსა მკუდრეთით და განმაქარვებელსა ჯოჯოხეთისა ძალისასა. ასდევ საფლავით, ქრისტე ღმერთო ჩუენო, **მენელსაცხებლეთა დედათა** პირველად გამოუნდი, გიხაროდენ – ეტყოდე მათ, რამეთუ ივსენ ევა დარჩილებისაგან“ (მეტრეველი, 1980: 507).

„სიონი განშუენდების და იერუსალემი შეიმკეების და წმიდად ადგომად აღიფსების მადლითა, რამეთუ მეუფმ ჩუენი ქრისტე, ვითარცა სიძმ, ეგრმთ გამოვიდა საფლავით და **მარიამ მაგდალელი** წარავლინა მოციქულთა ხარებად, რადთა წარვიდენ გალილუად და იხილეს ადგომილი უფალი, რომელთა სიხარულით თაყუანის-სცეს, დავითის გალობასა ღაღადებდეს და იტყოდეს: შენ გმუშნის...“ (მეტრეველი, 1980: 547).

უძველესი იადგარის საგალობლებში წმ. მარიამ მაგდალინელი მარიამის სახელით მოხსენიებული ქალისაგან განსხვავებულია; ეს ის მარიამია, რომელმაც მაცხოვარს ნელსაცხებელი სცხო ფეხებზე: „მოვიდა უფალი ბეთანიად ნუგეშინის-ცემად მარიამისა და მართაფსა და უჩუენა ყოველსა ერსა დიდებად მისი, და ღაზარე, ოთხისად დღისად მკუდარი აღადგინა საფლავით. მოვიდა **მარიამ** მაცხოვრისა და შეუვრდა ფერკნი მისნი და თმითა თუისითა წარკოცნა. მოიღო **მარიამ**

ნელსაცხებელი და იწყო ცხებად ფერკთა უფლისათა, და სუნნელებად დიდძალი მიეფინებოდა ზედა ყოველსა ერსა, რომელნი მოსრულ იყვნეს ზრახვად მარიაძისა და მართაძისა“ (მეტრეველი, 1980: 163). ეს ლაზარეს და მარიაძია, რასაც იოანე ღვთისმეტყველის სახარება მოწმობს: „ხოლო **მარიამ** მოიღო ლიტრად ერთი ნელსაცხებელი ნარდისა სარწმუნოდსად მრავალ-სასყიდლისად და სცხო ფერკთა იესუდსთა და თმითა თვისითა წარკოცნა ფერკნი მისნი, და სახლი იგი ყოველი აღივსო სულნელებითა მის ნელსაცხებელისადათა“ (იოანე, 12, 3). ამავე კრებულის საგალობლებში ცოდვილი დედაკაცის სახეც არის, მაგრამ იგი სახელით არსად იხსენიება. მაცხოვარს მან ცრემლით დაულტო ფეხები და შემდეგ თმებით შეუმშრალა. ესაა ის ცოდვილი დედაკაცი, რომელიც მოიხსენიება სახარებებში სახელის გარეშე. ეს არაა წმ. მარიამ მაგდალინელი, არც მართასა და ლაზარეს და მარიამ, ესაა უსახელო ცოდვილი დედაკაცი, რომლის სახე საგალობლებში, ქადაგებებში და სხვა საღვთისმეტყველო ეპოქის თხზულებებში ბევრგან დასტურდება. ერთ-ერთ ნიმუშად შეიძლება მოვიხმოთ იოანე ბოლნელის ერთი ქადაგება, იგი ცოდვილი დედაკაცის თემას ეძღვნება, რაც სახელწოდებაშივე ჩანს: „დღესა კორციითა აღებასა, თარგმანებად წმიდათა მარხვათა სახარებისად; სახარებად მათეს თავისად, ფარისეველისა მისთვის და **დედაკაცისა ცოდვილისა**, რომელმან სცხო ნელსაცხებელი უფალსა ჩუენსა იესუ ქრისტესა, თქუმული წმიდისა იოვანე ბოლნელ ეპისკოპოსისა და საკითხავი ესე“ (ბოლნელი, 1999: 195-201). მასში იოანე ბოლნელი ცოდვილი დედაკაცის მიერ მაცხოვრისათვის ნელსაცხებლის ცხებისა და მისთვის ფეხების საკუთარი თმებით შემშრალების შესახებ ქადაგებს, იგი მრავალი ცოდვის ჩამდენ იმ დედაკაცადაა მიჩნეული, რომელიც ცრემლით ეძიებდა სინანულს. მან იპოვა პატიოსანი ნელსაცხებლით აღსავსე ჭურჭელი და განიზრახა, რომ ამ ნელსაცხებლის საცხებლად მიახლებოდა იესოს: „უკუეთუ მიმიტეოს მიახლებად და ცრემლითა დაბანად ფერკთა მისთა და თმათა თავისა ჩემისადათა წარკოცად, ვიცი და მრწამს, რამეთუ აკოცნეს ყოველნი უმჯჯულოებანი ჩემნი, და შეიწიროს თუ დასხმად ნელსაცხებელი ესე თავსა მისსა და ფერკთა მისთა, ვიცი და მრწამს, რამეთუ შეიწყალოს და შეიწყნაროს სულიცა ჩემი“ (იოანე ბოლნელი, 1999: 199). შემდეგ განხილულია ნელსაცხებლის ცხების ეპიზოდი. მთლიანად ამ

საუბარ-ჰომილიაში არსადაა ნახსენები ცოდვილი დედაკაცის სახელი, რომელსაც მაცხოვარი შემდეგი სიტყვებით მიმართავს: „ასულო, სარწმუნოებამან შენმან გაცხოვნა შენ, ვიდრედე მშუდობით“ (იოანე ბოლნელი, 1999: 201).

ამრიგად, უძველესი იადგარის საგალობლებში განსხვავებული და ერთმანეთისაგან გამიჯნულია წმ. მარიამ მაგდალინელი და ცოდვილი მენესაცხებლე ქალი, რომლის სახელი საგალობლებში არცაა მოხსენიებული, ისევე როგორც სახარებებში არ იხსენიება იგი საკუთარი სახელით.

ძალზე საინტერესოა მიქაელ მოდრეკილის კრებულში, დიდ საწელიწდო იადგარში დაცული საგალობლები; აღდგომის ჰიმნოგრაფიულ კანონებსა და მცირე ფორმის საგალობლებში სხვა მენელსაცხებლე დედათა შორის წმ. მარიამ მაგდალინელი სახელდებით მოიხსენიება. დავიმოწმებთ რამდენიმე ტროპარს:

„რომელი შეუხებელითა კორციითა უხრწნელითა აღდგა საფლავით, გამოუჩნდა **მარიამს მაგდანელსა**“ (მოდრეკილი, 1977: 358); „მენელსაცხებლენი დედანი შეგივრდენ ფერკთა შენთა, ქრისტჳ, საღმრთოსა საფლავსა თანა გიხილეს რად აღდგომილნი და ეტყოდენ შენ **მარიამს**: ნუ შემომხეები მე, წარვედით და ახარეთ თქვენ მამათა ჩემთა აღდგომად ჩემი“ (მოდრეკილი, 1977: 398); „ენება დედათა ხილვად აღდგომად შენი, ქრისტე, მო-რად-ვიდა **მარიამ მაგდანელი** საფლავად, პოვა ლოდი იგი აღებული სამართ; ხოლო ანგელოზი ნათლისად ეტყოდა მათ: რადსა ეძიებთ თქვენ ცხოველსა მას მკუდართა თანა“ (მოდრეკილი, 1977: 415); „ხოლო ჰურიანი მანანადსა წილ ძმარსა ასუმიდეს და ღრუბლისა წილ ნათლისა საფლავსა დადვეს და სამ დღე სცვიდეს. მაშინ **მარიამ მაგდანელმან** და სხუათა დედათა აღიღეს ნელსაცხებელი სულნელად და საფლავად მოვიდეს. მკურვალედ სურვილითა დედანი გეძიებდეს შენ“ (მოდრეკილი, 1977: 468); „**მარიამ მაგდანელი** სხუათა თანა დედათა გეძიებდეს შენ, ქრისტჳ“ (მოდრეკილი, 1977: 483); „გამო-რად-ხუედ შენ საფლავით, ქრისტე მაცხოვარ, გიხილა **მაგდანელმან** და მორბიოდა შენდა ჩუეულად შემოხუევად კორცთა შენთა საღმრთოთა“ (მოდრეკილი, 1977: 487); „ხოლო **მარიამს მაგდანელსა** დაფლვისა იგი მწუხარებად განუქარდა აღდგომისა ხილვითა“ (მოდრეკილი, 1977: 497); „გამომავალი საფლავით გიხილა რად **მაგდანელმან** და სურვიელად მორ-

ბიოდა შენდა, რადთა ამბორს უყოს ფერკთა შენთა, მკსნელო“ (მოდრეკილი, 1977: 499).

მიქაელ მოდრეკილის „საწელიწდო იადგარში“ დაცულ აღდგომის სადღესასწაულო საგალობლებში, ყოველ ჰიმნოგრაფიულ კანონსა თუ მცირე ფორმის საგალობელში, მენელსაცხებლუ დედების თემა ერთ-ერთი მთავარი თემათაგანია და მნიშვნელოვან ადგილს იჭერს. ხოლო ყველა საგალობლის ის ტროპარი, რომელშიც წმ. მარიამ მაგდალინელია მოხსენიებული, სწორედ ამ თემას, მაცხოვრის აღდგომის თემასა და ნელსაცხებლის საცხებლად მაცხოვრის საფლავთან მისვლას ასახავს. აღდგომის არც ერთ საგალობელში ნახსენები არაა ცოდვილი დედაკაცი, არსადაა მინიშნება წმ. მარიამ მაგდალინელის ცოდვილიანობაზე. მიქაელის კრებულში დაცულია კვირიკე-კურდანაის აღდგომისადმი მიძღვნილი ერთადერთი მცირე ფორმის საგალობელი, რომელშიც მენელსაცხებლუ დედები იხსენიებიან, მაგრამ სახელდებით წმ. მარიამ მაგდალინელი აქ არაა დასახელებული და ცალკე გამოყოფილი. ისინი, ყველანი ერთად, იესო ქრისტეს გვერდით იყვნენ მისი ამქვეყნიური ცხოვრების უმძიმეს წუთებში.

მიუხედავად იმისა, რომ წმ. მარიამ მაგდალინელი არაა ნახსენები კვირიკე-კურდანაის მიერ, მაინც საჭიროდ მივიჩნიეთ საგალობლის ტექსტის დამოწმება: „დაფლვითა შენითა, ქრისტე, აღდგეს მკვდარნი საფლავითგან, დაბეჭდვითა შენითა ყოველნი გვაშნი წმიდათანი გამოვიდეს სამარისაგან დიდებად შენდა, მკსნელო, რადთა წამონ ძლიერებად შენი; აუწყა ანგელოზმან **დედათა** აღდგომად შენი, ქრისტე, წარავლინნა ხარებად და მითხრობად მოციქულთა აღდგომასა შენსა, მკსნელო, რადთა წარვიდენ გალილეას და მუნ გიხილონ უფალი და მოძღუარი“ (მოდრეკილი, 1977: 486).

იოანე მინჩხის საგალობლებშიც მენელსაცხებლუ დედები იხსენიებიან; წმ. მარიამ მაგდალინელი სახელით არაა მოხსენიებული და არც გამოყოფილია სხვა დედებისაგან. დავიმოწმებთ რამდენიმე ნაწყვეტს: „ტირილად განმზადებულნი იგი **წმიდანი დედანი** ჰკითხვიდეს დღეს იოსებს: ვითარ უკუე დაჰკრძალეთ საფლავი უფლისაჲ?“ რამეთუ ეგულებოდა კუალად სურნელითა შემურვად გუამი მისი და იტყოდეს ურთიერთარს: „ვინ გარდაგვგორვოს ჩუენ იგი ლოდი კარისა მისგან საფლავისა, რადთა ვიხილოთ ჩუენ, რომელსა-იგი სძინავს სახედ მკუდრისა ყოველთა მკსნელსა?“ (ხაჩიძე, 2000:

284); „ლმობიერად ცრემლითა ნელსაცხებელი მოაქუნდა **ღირსთა დედათა** და აღდგომისა შენისა ხილვითა აღვსებულნი მადლითა მოციქულთა ექმნეს დღეს მახარებელ“ (ხაჩიძე, 2000: 289); „ცისკარსა მას სწრაფით მოვიდეს **დედანი** საფლავად ნელსაცხებლითა შემურვად კორცითა შენითა, ხოლო შენ აღდგომილი ეჩუენე მათ და აღავსენ სიხარულითა“ (ხაჩიძე, 2000: 289); „**მენელსაცხებლეთა მათ დედათა** მოაქუნდა, რად-იგი მოემზადა საფლავად, ხოლო თუალნი მათნი სავსე იყვნეს ცრემლითა და მი-რად-იწინეს, ახარა ანგელოზმან აღდგომად და დაღადებდეს: „უფალო, დიდებად ძალსა შენსა“ (ხაჩიძე, 2000: 291); „ელვარე ანგელოზი გამოჩნდა მჯდომარე ლოდსა ზედა საფლავისასა და ეტყოდა **წმიდათა მათ დედათა**: „რადსა ეძიებთ ცხოველსა მას მკუდართა თანა? აღდგომილ არს საფლავით, ნუღარა ხართ მწუხარე!“ (ხაჩიძე, 2000: 293); „ეჩუენეს მგლოვარენი უსხეულონი, სპეტაკითა მოსილნი საფლავსა ზედა, რომელნი ეტყოდეს მათ: „ნუ შესძრწუნდებით, აჰა, იხილეთ საფლავი ცალიერი და ქადაგეთ უფლისა მკუდრეთით აღდგომად“ (ხაჩიძე, 2000: 297); „ეჩუენა ლოდსა ზედა, ვითარცა ელვად უფლისა ანგელოზი **მომავალთა მათ მტირალთა, მგლოვარეთა, ღირსთა დედათა** და ახარა მან ქრისტეს მკუდრეთით აღდგომად, ხოლო მცველთა მათ შესწუვიდა საშინელად“ (ხაჩიძე, 2000: 299).

იოანე მინჩხის საგალობლებშიც ევანგელური თემატიკისა და თხრობის კვალობაზე აისახება მაცხოვრის საფლავთან მენელსაცხებლე დედათა მისვლა და მათ მიერ ცარიელი საფლავის ხილვა. ისინი მაცხოვრის ამქვეყნიური ცხოვრების უმძიმეს წუთებშიც მასთან ერთად იყვნენ და იზიარებდნენ მის უმწვავეს ფიზიკურ ტკივილებს. აქ არ ჩანს, თუ რა ჰქვიათ მათ, კერძოდ, არის თუ არა მათ შორის წმ. მარიამ მაგდალინელი, თუმცა, საგალობელთა ყველა კონტექსტი, სადაც მენელსაცხებლე დედათა თემაა წარმოდგენილი, მოწმობს, რომ მათ შორის იგი უთუოდ იგულისხმება, რადგან საგალობელთა ნაწილში სახელით იხსენიება.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ იოანე მინჩხი ცოდვილი დედაკაცის თემასაც ეხება და მის სახეს წარმოაჩენს, როგორც მონანიე ადამიანისას (ხაჩიძე, 2000: 280-281). საგალობლებში მკვეთრად გამოიჯნულნი არიან მენელსაცხებლე დედები და ცოდვილი, მეძავი დედაკაცი. დავიმოწმებთ ამ საგალობელსაც, რომელშიც დეტალურადაა ასახული ცოდვილი დედაკაცის

მიერ ნელსაცხებლის დასხმა მაცხოვრის თავზე, რის შედეგადაც მიეტევა ცოდვები; იგი შეპირისპირებულია იუდასთან, მაცხოვრის გამცემელთან: „ინაკით მჯდომსა მოგიკდა **დედაკაცი** და ფერკთა შენთა შეუერდებოდა, მკსნელო, და **ნელსაცხებელსა დაგასხმიდა თავსა შენსა**, უფალო, ნელსაცხებელსა მაგას ცხორებისასა და შენდობად მიიღო. ნელსაცხებელი მრავლისა სასყიდლისად **მეძავმან** მან დღეს ცრემლთა თანა შეზავა და დაგასხმიდა თავსა და ამბორს-უყოფდა ფერკთა მათ შენთა ყოვლად წმიდათა, ქრისტე, და მიიღო მან მოტევაბად ცოდვათა“ (ხაჩიძე, 2000: 280); „**მეძავი იგი დედაკაცი** მიუპყრობს ნელსაცხებელსა მას სურნელსა უფალსა და შენდობასა ცოდვათასა მიიღებს, ხოლო იუდა მიუპყრობს განსყიდასა ქრისტესსა მღვდელთა და მოიღებს შიშთვილსა“ (ხაჩიძე, 2000: 281).

წმ. მარიამ მაგდალინელისა და მენელსაცხებლე დედათა შესახებ ცნობები გვიანდელი ხანის თხზულებებსა და ჰომილიებშიცაა დაცული. კერძოდ, სულხან-საბა ორბელიანის „სამოთხის კარი“ ეხება ქრისტიანული მრწამსის თაობაზე სწავლებას, ქადაგებას, იგი საკმაოდ დეტალურად ასახავს მაცხოვრის აღდგომას და ამასთან დაკავშირებით ყოვლადწმინდა ღვთისმშობელთან ერთად ახსენებს წმ. მარიამ მაგდალინელს: „ოდეს ქრისტე აღდგა, ვის უწინ ეჩუენა? პირველად მარიამ ღმრთისმშობელსა და წარმოუდგინა ნათლისმცემელი და მამამთავარნი: „დედაო, ამათთვის იყო ვნება ჩემი და მწუხარება შენიო“, და მერმე **მარიამ მაგდანელელსა** ეჩუენა და სხუათა მათ და ყოველთა მოციქულთა“ (სულხან-საბა ორბელიანი, 1963: 256). მაგრამ ამავე თხზულებაში აღნიშნულია, რომ მაცხოვარმა წმ. მარიამ მაგდალინელს მიუტევა (სულხან-საბა ორბელიანი, 1963: 297-298), რაც სულხან-საბა ორბელიანის კათოლიკური რწმენის გამოხატულება უნდა იყოს. ქადაგებებში კი აღნიშნულია, რომ უფალმა იესო ქრისტემ წმ. მარიამ მაგდალინელისაგან „განასხნა შვიდნი ეშმაკნი“ (სულხან-საბა ორბელიანი, 1963: 37). თავის ცნობილ ქადაგებებში, კერძოდ, „სწავლა დიდის ხუთშაბათისა“, საბა შეეხო მენელსაცხებლე მარიამის საკითხს, რომელიც წმ. მარიამ მაგდალინელი არაა. მან ერთმანეთს შეუპირისპირა მენელსაცხებლე მარიამ და იუდა ისკარიოტელი: „მეძავი სახლთა სამეძაოთა, რომელი მარადის ისმენდა სიტყვათა საძაგელთა და ჰყოფდა სიმღერათა და სიღოდათა, ვითარ

აღდგა და იუდა უბადრუკი, მოწაფე ქრისტესი, რომელსა მარადის ესმოდა სწავლა საღმრთო, იხილეთ, ვითარ დაეცა საწყალობელად! უწმინდური დედაკაცი და სხვათაცა სიწმიდისა განმმარცველი დიდი წმიდა იქმნა და მოწაფე სხვათა განმწმედელი... მარიამ უცხო, უცნობი ქრისტესი, მეძაობისა დამტყვებელი, ქრისტეს მეცნიერ იქმნა და მოყვასი ქრისტესი, ურცხვი, უგლიმი, ქრისტესგან უცხო იქმნა. მარიამ – სამეძაოსა სამკაულთა განმსიყდველი, მომვაჭრებელი ნელსაცხებელისა, ქრისტეს მპოვნელი და იუდა – ქრისტეს განმსიყდველი... მარიამ არა პრიდებს ძვირფასისა ნელსაცხებელისა დათხევასა და მოციქული დრტვინავს სხვისა საუნჯისა საკმარად ყოფისათვის დღეს. მარიამ ისმენს: „წარვედ, შვილო, მიგეტყვენენ შენ ცოდვანი შენნი“... მეძავე განათლებული და მოციქული დაბნელებული, ორნივე დღეს შეიყრებიან; მარიამ მრავალ-მცოდველი, დღეს სრულიად უცოდველი, და იუდა მცოდველი, ცოდვისა გარდამეტებულისა მომპოვნე-ბელი, დღეს იცსენებიან“ (სულხან-საბა ორბელიანი, 1963: 154-155); საბას მიერ ნახსენები მარიამი მენელსაცხებლედ დედაა, მაგრამ იგი არაა წმ. მარიამ მაგდალინელი, რადგან კონტექსტის მიხედვით, იგი ის მარიამია, რომელმაც ნელსაცხებელი პირველად სცხო მაცხოვარს ფეხებზე, როდესაც თავის მოწაფეებთან ერთად იმყოფებოდა. „სწავლაში ახალ კვირიაკესა ძვირის არაჯსენებისათვის“ ტრადიციული თვალსაზრისით წარმოადგინა მაცხოვრის საფლავის ნახვის შემდეგ, რომელსაც მოწაფეთათვის ამბის უწყება დაავალა (სულხან-საბა ორბელიანი, 1963: 160); ქადაგებაში „სწავლა სიმთვრალი-სათუს“ წმ. მარიამ მაგდალინელი მეძაეთა და მემრუშეთა შორის მოიხსენიება: „იუწყეთ, საყვარელნო, იესუ ქრისტემან, ღმერთმან ჩვენმან, ცოდვილთათვის ვნებულმან ყოველი ცოდვილი შეიწყალა, მეძაენი და მემრუშენი აცხოვნა. თვით უწყით, მარიამ მაგდალინელი ვითარი იყო; უარისყოფელი პეტრე თავ მოციქულად დაადგინა, ეკლესიისა მღევარი პავლე სამ ცადმდე აღამაღლა, ანგარი მათე მეზვერე მახარებელ ყო, გრძნების მოქმედნი მოგენი ბეთლემს მოსლვითა სასუფევლისა ღირს ყვნა...“ (სულხან-საბა ორბელიანი, 1963: 219). მართალია, სულხან-საბა ორბელიანს არ დაუკონკრეტებია წმ. მარიამ მაგდალინელის ცოდვა „ვითარი იყო“, მაგრამ სხვა ჩამოთვლილ პირთა ცოდვათა აღნუსხვით ნათელი ხდება საბასეული

აქმა, რაშიც, როგორც ზემოთაც აღვნიშნეთ, კათოლიკური მრწამსის გავლენა შეინიშნება.

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია წმ. მარიამ მაგდალინელის ხატ-სახე ანტონ ჭყონდიდელის ქადაგებებში. ჰომილეტიკოსი მრავალგზის მოიხსენიებს წმ. მარიამ მაგდალინელს და განმარტავს მარიამისადმი მიმართულ მაცხოვრის ბრძანებას, როდესაც სახარებაში ნათქვამია, რომ წმ. მარიამ მაგდალინელი მაცხოვარს არ შეეხოს. სწორედ ამ ეპიზოდის განმარტებაა მოცემული ქადაგებაში: „ამაღლებამდისაც **მარიამ მაგდალინელს** რა უბრძანა: ნუ შემომეხებით, კიდევ ცხადად არ გეჩუენება თავისის კაცთმოყვარებისათვის, ამისთვის რო უხილავად უდიდეს ნეტარებას მიიღებ, ვითარცა ბრძანებს უფალი იესო ქრისტე: „ნეტარ არიან რომელთა არა უხილავ და ვრწმენე“ (ჭყონდიდელი, 1898: 9).

წმ. მარიამ მაგდალინელის ხატ-სახე გაცოცხლებულია საერო ლიტერატურაშიც, კერძოდ, თეიმურაზ მეორის პოემაში „გაბაასება დღისა და ღამისა“. თავში „წმინდა პასქა“ მოთხრობილია მაცხოვრის აღდგომა და მასთან დაკავშირებული მთელი ეპიზოდია ასახული; ავტორი მაცხოვრის საფლავთან მისულ მენელსაცხებლუ დედათა შორის საგანგებოდ გამოყოფს წმ. მარიამ მაგდალინელსა და სხვა მარიამს:

რომელიცა განთენდება, ერთშაბათად დაღამდების,
მაგდანელი თვით მარიამ მოვა, გზას არ დავარდების,
და სხვა იგი მარიამცა სანახავად მზად იქნების,
ძერაცა იყო, ანგელოსი ღვთისა ზეცით გარდმოხდების...

(ქართული პოეზია, 1976: 314).

ნათლად ჩანს ის ტრადიციული ხედვა, რაც ევანგელური სწავლებიდან მომდინარეობს და რაც წმ. მარიამ მაგდალინელის ხატ-სახეს წარმოაჩენს, როგორც მაცხოვრის საფლავზე მისული პირველი ქალისა, ხოლო პირველობა რას ნიშნავს, სრულიად ნათელია.

ამრიგად, წმ. მარიამ მაგდალინელის პიროვნების მიმართ მართლმადიდებლურ და კათოლიკურ ეკლესიებში დიდი ხნის მანძილზე სხვადასხვაგვარი დამოკიდებულება არსებობდა, კერძოდ, მართლმადიდებლობა მას მოციქულთა სწორ წმინდა მენელსაცხებლუ დედად აღიარებს. ევანგელური მონათხრობით, წმ. მარიამ მაგდალინელი უფალმა განკურნა შვიდი ეშმაკისგან, რის შემდგომაც იგი ყველგან თან ახლდა მაცხოვარს,

ქრისტესთან ერთად გაიარა გოლგოთის გზა და ჯვარცმაც საკუთარი თვალით იხილა; ქრისტეს დაფლვასაც ესწრებოდა და ჯვარცმიდან მესამე დღეს, ქრისტეს ბრწყინვალე აღდგომის დღეს მის აკლდამასთან ნელსაცხებლებითა და საკმევლით მივიდა. მან პირველმა იხილა აღმდგარი მაცხოვარი, პირველმა ირწმუნა და პირველმა აუწყა ქრისტეს მოწაფეებს მაცხოვრის სასწაულებრივი აღდგომა.

კათოლიკური ეკლესიის ტრადიციით, მას დიდი ხნის მანძილზე აიგივებდნენ უსახელო მონანიე ცოდვილთან, რომელმაც სვიმეონ ფარისევლის სახლში ქრისტეს ფეხები ცრემლით დააღტო და თმით „წარხოცა“, შემდეგ კი ნელსაცხებელი სცხო ფეხებზე, ასევე – ერთ უსახელო ქალთან, რომელმაც იესოს თავზე ნელსაცხებელი დაასხა სვიმეონ კეთროვნის სახლში, ბეთანიაში, და მარიამთან, ლაზარესა და მართას დასთან. ამას ერთვოდა მრავალი ლეგენდაც. მოგვიანებით, მაგდალინელის ცხოვრებას დაემატა ზოგიერთი სიუჟეტი მონანიე ცოდვილის – მარიამ მეგვიპტელის (V ს.) – ცხოვრებიდან, რამაც მაგდალინელის მეძავე ქალად წარმოდგენას კიდევ უფრო მეტად გაუმყარა საფუძველი. ეფიქრობთ, რომ მარიამ მაგდალინელის სახის სწორი ინტერპრეტაცია მოითხოვს მეტი ყურადღების მიქცევას წყაროებისათვის, რომლებიც საკმაოდ მოიძებნება ქართულ და უცხო ენებზე.

ევანგელურ თხრობაში იესოს მირონცხების ეპიზოდში მონაწილე სხვადასხვა ქალის (ლუკას მიხედვით, ცოდვილი ქალი, იოანეს მიხედვით – მარიამი ბეთანიიდან) გაიგივება მაგდალინელთან საბოლოოდ რომის პაპის, წმ. გრიგოლ დიდის, „შემოდგომის ქადაგებაში“ აისახა 591 წელს, ხოლო სახარებებში მარიამ მაგდალინელისა და მარიამ ბეთანიელის აღუნიშნავი ცოდვა განიმარტა როგორც მრუშება, პროსტიტუცია. მისი ამგვარი ინტერპრეტაცია აღორძინების ხანისა და მომდევნო პერიოდის მხატვრობაშიც დამკვიდრდა.

კათოლიკურმა ეკლესიამ XX საუკუნეში სცადა, გაესწორებინა აღნიშნული შეცდომა და 1969 წლის რეფორმის შემდეგ Novus Ordo-ს კალენდარში მარიამ მაგდალინელი უკვე აღარაა წარმოდგენილი „მომნანიედ“. მიუხედავად ამისა, ხალხის ცნობიერებაში საუკუნეთა მანძილზე ჩამოყალიბებული ტრადიციული შეხედულება (მაგდალინელი – მონანიე მრუში ქალი), რომელიც ხელოვნების მრავალი ნაწარმოების ზეგავლენითაც იყო განმტკიცებული, ძირითადად, უცვლელი დარჩა. კათოლი-

კური ეკლესიის მიერ მაგდალინელის პიროვნების შებღალული სახელი გავრცელდა მართლმადიდებლურ სამყაროში, მაგ., პოეზიაში – მ. ცვეტაევა, ბ. პასტერნაკი, სასულიერო პირთა შორისაც კი. ქართულ ცნობიერებაშიც, უმეტესწილად, მაგდალინელი მეძავ ქალადაა მიჩნეული. დღესაც კი ქართული მართლმადიდებლური ეკლესიის ამბიონიდან ზოგიერთი მოძღვრის ქადაგებებში ხშირად მარიამ მაგდალინელი მოიხსენიება მრუშ ქალად, რომელსაც მიეტევა მძიმე ცოდვები. ინტერნეტ სივრცის ქართულ საიტებზეც მაგდალინელის სახელთან მრუშება იხსენიება.

საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესია და ქართული ქრისტიანული კულტურა ამ საკითხში ოდითგანვე მიჰყვება კათოლიკე (საყოველთაო) ეკლესიის წეს-კანონებსა და ტრადიციებს, რასაც მოწმობს ქართულ ორიგინალურ და ნათარგმნ ეგზეგეტიკურ თხზულებებში, ქადაგებებსა და საგალობლებში მარიამ მაგდალინელის სახელის ევანგელური მონათხრობის მიხედვით წარმოდგენა-განსახოვნება, რაც, კათოლიკეთა შეხედულების საპირისპიროდ, სრულიად დაცლილია ამორალობისაგან და წმ. მარიამ მაგდალინელის პიროვნება სახარების არც ერთ სხვა ქალთან არაა გაიგივებული. ჩვენ დავიმოწმეთ წმ. იოანე ოქროპირის მათესა და იოანეს სახარებების თარგმანებები, რომლებშიც განმარტებულია, თუ ვინაა მარიამ მაგდალინელი; ასევე, წმ. მარიამ მაგდალინელის ხატ-სახე, წმინდა მენელსაცხებლე დედათა შორის, სწორად ინტერპრეტირებული სახითაა წარმოჩენილი იოანე მინჩხის, კვირიკე-კურდანიას საგალობლებში, იოანე ბოლნელის, ანტონ ჭყონდიდელის ქადაგებებში; ძველი ქართული საერო მწერლობიდან წმ. მარიამ მაგდალინელის ხატ-სახე გაცოცხლებულია თეიმურაზ მეორის პოემაში „გაბაასება დღისა და ღამისა“.

დამოწმებული ლიტერატურა:

ბოლნელი, 1999: ათონის მრავალთავი, იოანე ბოლნელის ქადაგებანი, გამოსაცემად მოამზადეს მ. მაისურაძემ, მ. მამულაშვილმა, ა. ღამბაშიძემ, მ. ჩხენკელმა გ. ნინუას ხელმძღვანელობით. თბ., 1999.

გულაბერისძე, 2007: ნიკოლოზ გულაბერისძე, თხზულებანი, გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ნესტან სულავამ, თბ., 2007.

წმ. იოანე ოქროპირი, 1998: წმ. იოანე ოქროპირი, თარგმანებად მათეს სახარებისად, თბ., 1998.

მეტრეველი, 1980: უძველესი იადგარი, გამოსაცემად მოამზადეს, გამოკვლევა და საძიებლები დაურთეს ელენე მეტრეველმა, ცაცა ჭანიკიევმა და ლილი ხევსურიანმა, თბ., 1980.

მოდრეკილი, 1977: მიქაელ მოდრეკილის პიმნები, გამოსცა ვაჟა გვახარიამ, თბ., 1977.

სულხან-საბა ორბელიანი, 1963: სულხან-საბა ორბელიანი, თხზულებანი, III, თბ., 1963.

სირაძე, 1987: რ. სირაძე, ქართული აგიოგრაფია, თბ., 1987.

ქართული პოეზია, 1976: ქართული პოეზია, გამოსაცემად მოამზადა ლევან მენაბდე, თბ., 1976.

ძეგლები, 1963/1964: ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, დასაბეჭდად მოამზადეს ილ. აბულაძემ, ლ. ათანელიშივილმა, ნ. გოგუაძემ, ლ. ქაჯაიამ, ც. ქურციკიძემ და ც. ჯღამაიამ, ილია აბულაძის ხელმძღვანელობითა და რედაქციით, თბ., 1963-1964.

წმინდანთა... 2001: წმინდანთა ცხოვრება, I, თბ., 2001.

ჯყონდიდელი, 1898: ანტონ ჯყონდიდელი, ქადაგებანი, ტფ. 1898.

ხაჩიძე, 2000: ლ. ხაჩიძე, ქართული ქრისტიანული კულტურის ისტორიიდან, თბ., 2000.

FOR THE INTERPRETATION OF THE ICON OF MARY MAGDALENE IN GEORGIAN CHRISTIAN TRADITION

Summary

Toward the personality of the saint Mary Magdalene in orthodox and catholic churches were different attitude during the long period. For example for the orthodox church she was recognized as a saint mother equal of the apostle. To define the right interpretation of the saint Mary Magdalene character we must look through the sources which are too much as in Georgian also in foreign languages.

According to the New Testament saint Mary Magdalene was recovered from the seven devils spirit (the gospel of Luke 8,2: Mark's gospel 16,9). After this saint Mary Magdalene was always with the Christ everywhere (Mark's gospel 15,40; the gospel of Luke 8,3) she was with the Christ on the way to Calvary and had seen the crucifixion (Matthew Gospel 27,56 and others). She attended even the burning of the Christ (Matthew Gospel 27,61 and others) after third days of crucifixion, on the Easter day, early morning, she came toward the Christ vault by herself with candles and fumigations (Matthew Gospel 28,1; Mark's gospel 16,1-8). She was the first who had seen the Easter, was the first who believed and announced to the apostles about the Christ Easter (Joan 20, 11-18).

According to the catholic church, she was considered as an anonymous sinful one, who washed the Christ foot by her tears in Svimeon Hypocrite's house and after nailed the oil to him (Luke 7,37-38), also she was considered as an anonymous lady who poured the oil to the head of the Christ in the Simon's house in Bethany (Matthew 26,6-7; Matthew 14,3-9) and also she was considered as an Mary the sister of Lazarus and Martha (Joan 12, 1-8). There were several legends and later to the Mary Magdalene's life was added some plots from the life of sinful Mary from Egypt (V century) which strengthen the base about the idea being Mary the prostitute.

The several ladies taking part in the process of oiling by Chrism in the New Testament (sinful lady from the gospel of Luke, Mary from Bethany from Joan) to be considered as an equal of Mary Magdalene comes from the preaching of Roman Pope in 591 year. In New testament the no mentioned sins of Mary Magdalene and Mary from Betha-

ny were explained as an prostitute. Such explanation was established also in the era of Growth and next period's paintings.

Catholic church in XX century tried to correct this mistake and after the 1969 years reforms in the calendar of Novus Ordo we did not meet the Mary Magdalene as an sinful. In spite of this, in people's imagines for centuries the tradition (Mary as an sinful prostitute) was not changed, the idea about this was strengthen by the several artificial works. In the Oxford dictionary the word "Magdalene" has the meaning of sinful. It is the very interesting point of view that the prostitute name of saint Mary Magdalene from catholic church was spreaded in orthodox church, for example in the poetry _ M. Tsvetaeva, B. Pasternak and also within the holy writings, in Georgian conscious mainly she is considered as a prostitute lady. Even now days from the preaches of some Priests she is mentioned as a prostitute who was forgotten hard sins. In the III volume of the Life of the Saint (Tb. 2001) within the sins of Mary Magdalene the prostitute is mentioned as one of them, also in some internet resources with her name there is mentioned sin of prostitute. We are really astonished why Georgian church follow the idea about her sinful character came from the catholic church by mistake? Georgian orthodox church and Georgian Christina Culture about this items always were followed by the orthodox church doctrines, rules and tradition. Georgian original and translated exegetics writing, hymns and preaches shows the idea against the catholic church about saint Mary Magdalene character, she is not considered as an another lady from the New Testament. We confirm this from the explanations of Matthew's and Joan's Gospels in which there is given the explanation who is Mary Magdalene, also her character within the saint mothers who oiled the Christ. The character of Saint Mary Magdalene is given in several writings as: Joane Minchkhi, in hymns of Kvirike Kurdanai, in preaches of Joane Bolneli and Anton Chkondideli, in the "Heaven Gate" of Sul Khan-Saba Orbeliani. The character of the saint Mary Magdalene is renewed in the poem of Teimuraz II "Speeches of day and night".